

سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی سعدی

دکتر غلامرضا انصاری فرد

www.ketab.ir

انتشارات زرين

۱۳۹۹

سرشناسه : انصاری فرد، غلامرضا، ۱۳۴۴-
عنوان و نام پدیدآور : سرچشمه‌های زلال اندیشه سعدی / غلامرضا انصاری فرد.
مشخصات نشر : بوشهر: شاخه زرین، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری : ۱۸۵ ص
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۷۴۲۷-۸
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : سعدی، مصلح بن عبدالله، - ۶۹۱ق -- نقد و تفسیر
موضوع : شعر فارسی -- قرن ۷ق. -- تاریخ و نقد
رده‌بندی کنگره : PIR ۵۲۱۵
رده‌بندی دیوبی : ۸۱۳/۳۱
شماره کتاب‌شناسی ملی : ۷۵۰۰۱۸۹

نام اثر: سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی سعدی
نویسنده: غلامرضا انصاری فرد
ناشر: انتشارات شاخه زرین
ویراستار: علیرضا نورایی پور
صفحه‌آرایی: احمد موبدی
طرح جلد: صدیقه اهرمی نژاد
چاپ اول: ۱۳۹۹
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۷۴۲-۷-۸
قیمت: ۷۰ هزار تومان

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر مربوط به نویسنده می‌باشد

آدرس ناشر: بوشهر، خیابان ساحلی جفره، ساختمان تجاری آفتاب، واحد ۱

تلفن: ۰۹۱۷۷۷۵۱۶۶۸

shakheh_zarin

مدیر مسئول: دکتر فاطمه اهرمی نژاد

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۵	بخش اول
۱۷	نگاهی به زندگی سعدی و آثار وی
۱۹	آثار سعدی
۲۰	(۲) غزلیات:
۲۱	(۳) گلستان:
۲۲	(۴) دیگر آثار سعدی:
۲۳	بخش دوم
۲۵	نفوذ فرهنگ اسلامی در شعر سعدی
۲۸	اقتباس از آیات قرآنی
۵۶	اقتباس از احادیث
۶۹	اساطیر مذهبی
۸۷	بخش سوم
۸۹	نفوذ عقاید و اصطلاحات صوفیه در آثار سعدی
۹۵	الف - اصطلاحات عرفا و صوفیه در بوستان:

- ب- اصطلاحات عرفا و صوفیه در گلستان: ۱۰۴
- ج- اصطلاحات عرفا و صوفیه در غزلیات: ۱۰۷
- د- اصطلاحات صوفیه در قصاید: ۱۰۹
- بخش چهارم ۱۱۳
- تجلی عشق در آثار سعدی ۱۱۵
- بخش پنجم ۱۲۳
- بی اعتبار شمردن زندگی این جهانی و ترک دلبستگی به آن در اندیشه‌ی سعدی ۱۲۵
- بخش ششم ۱۳۱
- تأثیر اندیشه‌ی کلامی بر آثار سعدی ۱۳۳
- الف - جبرگرایی در بوستان: ۱۳۴
- ب- جبرگرایی در گلستان: ۱۳۷
- ج- جبرگرایی در غزلیات ۱۳۹
- د- جبرگرایی در قصاید: ۱۳۹
- بخش هفتم ۱۴۱
- نفوذ زبان عربی در آثار منظوم و منثور سعدی ۱۴۳
- بخش هشتم ۱۵۱
- پند و اندرز در آثار سعدی ۱۵۳
- الف - اندرزهایی از بوستان سعدی ۱۵۵
- ب- اندرزهای اخلاقی گلستان: ۱۵۹
- ج - پند و اندرزهای اخلاقی در غزلیات: ۱۶۲
- د- پند و اندرزهای اخلاقی در قصاید: ۱۶۳
- بخش نهم ۱۶۵
- تواضع و فروتنی در اندیشه‌ی سعدی ۱۶۷

مقدمه

مَنْتِ خدای را، عَزَّوَجَلَّ که طاعتش موجب قربتست و به شکر اندرش مزید نعمت.
هر نفسی که فرو می‌رود مُمد حیاتست و چون برآید مفرح ذات.

از دست و زبان که برآید کز عهده‌ی شکرش به درآید
بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر به درگاه خدای آورد

درود نامحدود بر فریده‌ی عقد وجود، سرور کائنات، فخرِ موجودات، رحمت
عالمیان، صفوتِ آدمیان، جریده‌ی نامه‌ی بود و نبود. صفی اصفیا و حبیب انبیاء
محمد مصطفی (ص).

درود و سلامی با برکات نثار راه وصی نامی، ولی والی، علی عالی، خلوت‌گزین و
نمونه‌ی عالی و راستین مولای موحدان علی (ع). بر او و دودمان و دوستانش درود
باد درود.

باز خدای را از صمیم قلب سپاسگزارم که توفیق پیدا و پنهانش راهنمایی و
گره‌گشایی کرد تا این اثر که حاصل گشت و گذاری در آثار سعدی است، تألیف

یابد. به قول شیخ اجل:

بماند سال‌ها این نظم و ترتیب زما هر ذره خاک افتاده جایی
غرض نقشی است کز ما بازماند که هستی را نمی‌بینم بقایی
مگر صاحب‌دلی روزی به رحمت کند در کار درویشان دعایی

کتاب «سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی سعدی» حاصل سیر و سیاحتی است در گلزار روح افزای آثار منظوم و منثور شیخ اجل سعدی شیرازی، که لطیف‌ترین نسیج ذوق و معرفت را در قالب معانی گریزپای ذهن آدمی دوخته است و گوهر گرانبهای فضیلت و شعر و شعور را در خزانه‌ی دلها اندوخته است. سعدی، صاحب‌دلی است که به راستی هر آنچه که یافته خوش یافته و هر آنچه که بافته خوب بافته است.

هر چند که نگارنده مدعی نیست که تمام «سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی سعدی» را بررسی نموده است. اما با وجود دشواری‌هایی که در تدوین این مطالب وجود داشته، در این باب از هیچ کوششی دریغ نرزیده‌ام و آنچه راجع به «سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی سعدی» یافته‌ام به ترتیبی که گفته شد، بیان نموده‌ام؛ البته که کدام یافته و گفته است که از لغزش و خطا مصون و محفوظ باشد و سرانجام این که خطا را خطاپوشی باید.

سعدی مانند دانشمندان مسلمان ایرانی، فرهنگ اسلامی را در قالب ادبیات فارسی ریخته است و با بهره‌گیری از کلمات و ادبیات عرب، به خلق آثار ادبی برجسته‌ای پرداخته است. با این وجود فصاحت و بلاغت و حلاوت آثار عربی او، چه به صورت نثر و چه در قالب اشعار عربی، دست کمی از آثار فارسی او ندارند و آثار منظوم و منثور او سرشار از معارف و فرهنگ اسلامی می‌باشند که معارف و فرهنگ اسلامی سرچشمه‌های زلالی برای اندیشه‌ی شیخ شیراز بوده‌اند.

دیگر سرچشمه‌ی زلال اندیشه‌ی شیخ شیراز، اساطیر مذهبی می‌باشند که خود برگرفته از فرهنگ و معارف اسلامی هستند و تلقی سعدی از سرگذشت پیشینیان

و خصوصاً قصص اسلامی، مجموعه‌ی زنده‌ای هستند، که او به عنوان انسانی معتقد به جهان بینی اسلامی، هر کدام از آن‌ها را گره‌گشای گوشه‌ای از زندگی عملی انسان‌ها یافته و با این گمان، از پاره‌ای از این قصه‌ها در حوزه‌های مختلف شعری خود سود جسته است و اساطیر مذهبی را از سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی خود دانسته است.

از دیگر سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی سعدی، وجود پاک و مقدس پیغمبر (ص) و خاندان نبوت پیامبر است، که سعدی بعد از حمد و ستایش خداوند به مدح و منقبت پیامبر و خاندان او پرداخته است.

به طور خلاصه، زمان و مکان، اوضاع سیاسی اجتماعی، دین و مذهب و عرفان، آیات و احادیث، عرفان و تصوف، سیر و سفر، دانش و بینش و عواملی از این نوع، در پرورش ذوق و فریحه و چگونگی شکل‌گیری اندیشه و نظر شیخ شیراز بسیار مؤثر بوده‌اند و هر کدام از موارد مذکور به نوبه خود یکی از سرچشمه‌های زلال اندیشه‌ی سعدی می‌باشند که سعدی توانسته است به کمک آن‌ها هم دنیای واقعی و هم خیالی را در آثار خود ترسیم کند و تمام معضلات و تلخی‌ها و شیرینی‌های جامعه را به بیانی زیبا و گیرا بیان کند؛ تا بتواند طبیب دردهای جامعه‌ی انسانی خود باشد.

مهرماه ۹۷

دکتر غلامرضا انصاری فرد